HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כל לנטורינהו טפי עדיף (א) והיכא מנח להו אמר ר' ירמיה [א]בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו דמפיק ליה למורשא דכובע לבר א)בר קפרא צייר להו בכילתא ומפיק למורשהון לבר רב ששא בריה דרב אידי [ב]מנח להו אשרשיפא ופרים סודרא עלויהו אמר רב המנונא בריה דרב יוסף זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי זיל אייתי לי תפילין ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והוה ידענא דיום טבילה הוה ולאגמורן ב)הלכה למעשה הוא דעבד בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת מהו שזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש וזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש א"ל הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו מתקיף לה רב יוסף אשתו ולא מיבעיא אחר [ג]אדרבה ג)אשתו כגופו [ד]אחר לאו כגופו מיתיבי שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא ותניא אחריתי הישן במטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת ביניהן ואם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשתו הא באחר אלא לשמואל קשיא אמר לך שמואל לרב יוסף מי ניחא והתניא היה ישן במטה (ב) ובניו ובני ביתו במטה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טליתו מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא לדידי נמי תנאי היא: אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבות מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה לימא מסייע ליה לרב הונא ד)[ה]האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש תרגמה רב נחמן בר יצחק [ו]כגון שהיו פניה טוחות בקרקע: אמר מר [ז]אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כמה אמר רב חסדא תינוקת בת שלש שנים ויום אחד ותינוק בן ט' שנים ויום אחד איכא דאמרי [ח]תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד ה)אידי ואידי עד כדי [1]שדים נכונו ושערך צמח א"ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע"ג דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל הכא מאי אמר ליה ו)אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר א"ל רב מרי לרב פפא שער יוצא בבגדו מהו קרא עליה שער שער: א"ר יצחק טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא ז)א"ר ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך [ט]כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף [י]אלא באשתו ולק"ש אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר [2]גלי שוק עברי נהרות וכתיב [3]תגל ערותך וגם תראה חרפתך ח)אמר שמואל [כ]קול באשה ערוה שנא' [4]כי קולך ערב ומראך נאוה אמר רב ששת [ל]שער באשה ערוה שנא' [5]שערך כעדר העזים: אמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי [מ]התולה תפיליו יתלו לו חייו ט)דורשי חמורות אמרו [6]והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפיליו לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה [נ]ואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור וכי תלה רבי בכיסתא תלה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ"ל: ואמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי [ס]שגיהק ופיהק ונתעטש ורק

וממשמש

כל לנטורינהו טפי עדיף. להו מבזיוני (ג) כמה שהוא מוזהר על שמירתן מן העכברים ומן הגנבים טפי עדיף להו מבזיוני: **בכובע.** הוא הכיס שלהם: **למורשא דכובע.** שהתפילין נכרין בבליטתן בקצה הכיס והוא כמורשא: **צייר להו בכילתא.** יריעה הפרוסה סביבו' מטתו קושרן: **ומפיק למורשהון לבר.** בליטת הקשר שהתפילין בולטין מן היריעה היה הופך לצד החוץ ולא לצד המטה: **אשרשיפא.** ספסל: **יום טבילה הוה.** יום שטבלה אשתו דהוה ליה ליל תשמיש והיינו כשמואל דאמר אפילו אשתו עמו: **ולאגמורן הלכה למעשה.** מה שצוני להביאם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמואל: **ואפילו אשתו עמו.** (ד) שיחזיר פניו דכל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים פשיטא ליה דאסור דאיכא הרהור נגיעת ערוה על ידי אברי תשמיש: **אשתו כגופו.** ורגיל בה וליכא הרהור כולי האי: **בשלמא לרב יוסף.** דאמר אשתו היא דשריא אבל אחר לא מתרץ להו למתניתא הא באשתו הא באחר והא דקתני בני ביתו אינו אשתו: **היה ישן במטה ובני ביתו.** ואשתו בכלל ביתו: **לדידי נמי.** בין אשתו בין אחר פלוגתא דהני תנאי היא: **הא איכא עגבות.** דנגעי אהדדי: **וקוצה חלתה ערומה.** ואף על פי שערום אסור לברך אשה יושבת מותרת שבישיבתה פניה שלמטה מכוסים בקרקע: **אבל לא האיש.** מפני שהביצים והגיד בולטין ונראין ואף על פי שמגולות עגבותיה והיינו סייעתא: **כגון שהיו פניה טוחות.** דבוקות ומכוסות בקרקע טוחות משמע לשון שעיעות טיח חלק שאינה בולטת אפלטיירש"א בלע"ז: **בת שלש ובן תשע.** שהוא זמן שהן באין לכלל ביאה: **בת י"א ובן י"ב.** זמן שהן באות לכלל שערות ושדיהן נכונים משם ואילך באות לכלל [ביאה] שאדם מתאוה להן: **התם אמר רבא.** גבי תפילין תחת מראשותיו דקאמר שמואל אפי' אשתו עמו הלכה כשמואל: **הכא.** גבי שנים שהם ישנים דקא שרי שמואל באשתו עמו מאי: **מחתא מחתינהו.** באריגה אחת י) ארגתם: **יוצא שערו בבגדו.** שנקב בגדו כנגד זקן התחתון ויצא מן השער בנקב מהו מי הוי ערוה לקרות ק"ש כנגדו או לא: **שער שער.** כלומר מה בכך: **לאסתכולי בה.** אם אשת איש היא: **תכשיטין שבפנים.** כומז דפוס של בית הרחם שהיו עושין לבנותיהן ונוקבין כתלי בית הרחם כדרך שנוקבין את האזנים ותוחבין אותו כדי שלא יזדקקו להן זכרים: **עם תכשיטין שבחוץ.** אצעדה וצמיד הן הביאו אותן על כפרת הרהור עבירה שנסתכלו בבנות מדין: **לאשתו ולק"ש.** אם טפח מגולה בה לא יקרא ק"ש כנגדה: **שוק.** כ) באשת איש: **ערוה.** להסתכל וכן באשתו לק"ש: **גלי שוק.** וכתיב בתריה תגל ערותך: **קולך ערב.** מדמשבח לה קרא בגוה שמע מינה תאוה היא: **התולה תפיליו.** ביתד יתלו חייו: **דורשי רשומות.** קשרים וסתומים הכלולים בתורה דורשי חמורות גרסינן והיא היא: **זה התולה תפיליו.** שהתורה חייו של אדם (ה) ורמז לך הכתוב שיתלו חייו: **ברצועה.** והקציצה למטה גנאי הוא להם אבל תולה הוא אותם בקציצה ותהא הקציצה מונחת על היתד והרצועה למטה: **בכיסתא תלה.** בתוך תיקן היו ותלה התיק: **שגיהק.** רוטיי"ר בלע"ז פעמים שאדם מוציא מגופו לפיו נפיחה מתוך שובעו וריחה כריח המאכל שאכל: **פיהק.** באליי"ר בלע"ז חיך מלקוחיו פותח להוציא רוח הפה מלא כאדם שרוצה לישן או שעמד משינה: **ונתעטש.** שטרנוד"ר בלע"ז ויש שדורשים גיהק נוטריקון גו הקיס שטריליי"ר פיהק פיו הקיס: **ורק.** ע"ג קרקע:

וממשמש

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ואם תאמר אימא בכובע שלא כנגד ראשו שהרי בברייתא דלעיל נמי תני תחת מראשותיו ולא פריך מיניה משום דמלינן לפרושי שלא כנגד ראשו ואומר (ו) הרב דא"כ מאי איריא בכובע אפילו שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כנגד ראשו ומ"מ קשיא ליטני דמיירי באשתו עמו דבעיא כלי בתוך כלי וצ"ע:

שנים שהיו ישנים במטה. וא"ת והלא רואה ערות עצמו וי"ל שיוציא ראשו לחוץ וא"ת והרי לבו רואה את הערוה וי"ל דקסבר לבו רואה את הערוה מותר אי נמי חוצץ בבגדו כנגד לבו:

והתניא היה ישן במטה ובני ביתו וכו'. פי' רש"י אשתו בכלל ביתו ולא נהירא חדא דלא אשכחן אשתו ° דמקריא בני ביתו ועוד לפירושו הול"ל והא קתני כאן כיון דאברייתא דלעיל קאי אבל מדקאמר והתניא משמע דברייתא אחרת היא ואומר ה"ר יוסף דגרסינן היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו לא יחזיר פניו ויקרא אא"כ היתה טלית מפסקת בינו לבינה:

וממשמש

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' כד סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ג:

עה ב טוש"ע או"ח סימן רמ סעיף ו:

עו ג מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן עג סעיף ב:

עז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

עח ה ו מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה ט [ופ"ה מהל' בכורים הל' יא] סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' עד סעיף ד [בהגה] וסי' רו סעיף ג' [ויו"ד סי' שכח סעיף א]:

עט ז מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן עג סעיף ג:

פ ח מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ד:

פא ט מיי' פכ"א מהל' איסו"ב הל' ב סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף א:

פב י מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' טז סמג עשין יח טוש"ע או"ח סי' עה סעיף א:

פג כ [מיי' פכ"א מהל' איסו"ב הלכה ב שו"ע] שם סעי' ג וטוש"ע אה"ע סי' כא סעי' א:

פד ל [מיי' שם] טוש"ע או"ח סי' עה סעיף ב וטוש"ע אה"ע שם:

פה מ נ מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' ט סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' מ סעיף א:

פו ס מיי' פ"ד מהלכות תפלה הל' יא סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' צז סעיף א [ב]:

תורה אור השלם

1. רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: יחזקאל טז ז
2. קְחִי רֵחַיִם וְטַחֲנִי קָמַח גַּלִּי צַמָּתֵךְ חֶשְׂפִּי שֹׁבֶל גַּלִּי שׁוֹק עִבְרִי נְהָרוֹת: ישעיהו מז ב
3. תִּגָּל עֶרְוָתֵךְ גַּם תֵּרָאֶה חֶרְפָּתֵךְ נָקָם אֶקָּח וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם: ישעיהו מז ג
4. יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוֶה: שיר השירים ב יד
5. הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: שיר השירים ד א
6. וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ: דברים כח סו

רבינו חננאל

א"ר ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו. ואסיקנא מניחן במראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו, ואעפ"י שמשמש מיטתו שפיר דמי. **[אמר לך שמואל ולרב יוסף מי ניחא] והתניא היה ישן במטה ואשתו** ישנה בצדו [לא יחזיר פניו ו] יקרא ק"ש אלא א"כ היתה טליתו מפסקת בינו לבינה, אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא, לדידי אחר נמי תנאי היא. והלכה כר' יוסף דהא איכא תנאי דקאי כוותיה באחר. ועוד א"ל רב כהנא לרב פפא התם אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא כוותיה הכא מאי, וא"ל היכא דאתמר הלכה כשמואל הלכתא כוותיה, הכא לא אתמר הלכתא כוותיה. אבל באשתו דתרוויהו שרי אע"ג דאיכא תנא דפליג, הא איכא תנא אחרינא דקאי כוותייהו, דתניא שנים שהיו ישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא, ולית לן לאוקמה אלא באשתו. אפילו אחר עמו אם הטלית מפסקת ביניהם לכולי עלמא שרי. **אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבותיהם דנגעי אהדדי.** ואסיקנא דעגבות וכיוצא בהן שהן נוגעות באחוריהן והן באבריהן [נ"א: באברים] שאין איש רואה אותן בעת קריאתו אין בהם משום ערוה. אבל רואה אותן אפי' באשתו ערוה היא, ולא שרינן ליה למקרי ק"ש. והא דמסייע מינה **האשה יושבת וקוצה חלתה ומברכת** ולא חיישינן משום ערוה, אוקימנא דוקא יושבת כדי שיהיו פניה שלמטה כבושות בקרקע וערותה מתכסה ואינה נראה, הכי הוא דשרי, ואי ליתא הכי אסור. **שער יוצא לה בבגדה** מהו קרא עליה שער שער. פי', היה שער יוצא מתוך בגדה ובשרה מכוסה אין בו משום ערוה, כי שער הוא ולא בשר. וזה שקרא רב כהנא על רב מרי שער שער, כלומר השער שער הוא ולא בשר, כיוצא בו קרינן עליה גוי גוי. **למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים.** פי', תכשיטין שבחוץ הן טבעת עגיל וצמיד שהן תכשיטי ידים, תכשיטין שבפנים אצעדה וכומז. אצעדה ברגלים והכומז במקום התורף שהוא מקום זמה, הלכך טפח מבשר אשתו שמגולה במקום שרגיל להיות מכוסה אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. ובאשה אחרת אפי' בפחות מטפח שנתגלה מבשרה במקום הראוי להיות מכוסה, אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. **הא דאמרינן** שוק באשה ערוה, וכן שער באשה ערוה, וכן קול באשה ערוה, כל הני אסור לקרות ק"ש כנגדם.

מסורת הש"ס

א) בשאלתות פ' בא איתא רב פפא, ב) [שבת נב. ביצה כט: ב"ב קל: ע"ג עב. סנהדרין יא.], ג) [כתובות סו. מנחות לג: בכורות לה:], ד) חלה פ"ב מ"ג, ה) [קדושין פא:], ו) [שבת קמח. פסחים מב. חולין נח:], ז) שבת סד:, ח) [קדושין ע.], ט) [פסחים נד. חולין קלד:], י) [חולין נח: פירש"י ביתר ביאור ע"ש], כ) [ע' ב"ח באו"ח סי' ע"ה פי' על דברי רש"י הללו],

הגהות הב"ח

(א) גמרא טפי עדיף מבזיוני והיכא: (ב) שם היה ישן במטה ובני ביתו כצ"ל ותיבת ובניו נמחק: (ג) רש"י ד"ה כל לנטורינהו וכו' מבזיוני כיון שהוא: (ד) ד"ה ואפילו אשתו עמו והוא שיחזיר: (ה) ד"ה זה התולה תפיליו שהתפילין חיים של אדם. נ"ב בפרק התכלת דף מ"ד ואמר ריש לקיש כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר אדני עליהם יחיו: (ו) תום' ד"ה והא תני וכו' ואומר הרב רבינו יוסף דא"כ:

גליון הש"ס

תום' ד"ה והתניא כו' דלא אשכחן אשתו דמקריא בני ביתו. עי' פסחים דף נט ע"ב תוס' ד"ה ולא יפחתו. ועי' פר"ח או"ח בלקוטיו (סימן רל"ח):

לעזי רש"י

אפלטיירש"א [אפלשטרידי"ש]. מכוסות טיח. **רוטי"ר.** לגהק. **באליי"ר [בדיילי"ר].** לפהק. **שטרנוד"ר [אישטירנודי"ר].** עיטוש. **שטריליי"ר [אישטינדיילי"ר].** להתמתח.

מוסף רש"י

בחדא מחתא מחתינהו. וכי באריגה אחת ארגתם לכולם, לשון עובד מחי (שמות לט כב: מעשה אורג) דתיקון דבר קרו לו אינשי אריגה, שמסדר את דבריו (חולין נח: וכעי"ז פסחים מב.). **תכשיטים שבחוץ.** טבעת (שבת סד:). **כל המסתכל באצבע.** שהוא מקום טבעת, כמסתכל במקום כומז, שהרי כפרה זו על שנסתכלו בה (שם). **דורשי חמורות.** מקראות סתומים (פסחים נד. חולין קלד:). **בקציצה.** הוא הדפוס של עור שמתוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן (שבת עט:) דפוסי תפילין חוץ מן הרצועה קרוי קציצה, כדאמרינן במסכת סוכה (כו:) אוחז ברצועה ואינו אוחז בקציצה (גיטין נח.).

רב נסים גאון

מסייעא ליה לרב הונא דאמר רב הונא עגבות אין בהן משום ערוה. הא מילתא מיפרשא בפ' ב' דמס' חלה בגמ' דבני מערבא (הלכה א') הדא אמרה עגבות אין בהם משום ערוה הדא דאיתמר לברכה אבל להביט אפי' כל שהוא אסור להביט כהדה דתני המסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל בבית הרחם והמסתכל בבית הרחם כאילו בא עליה: **והאמר** רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. מפרשי' לה במס' שבת בפ' במה אשה (ד' סד) ונקרב את קרבן ה' אמר ר' אלעזר עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר ליה רבא אמו מקרא לא שמעת מיניה כומז כאן מקום זמה והנה כבר